

Danny Pieters

Bevezetés az EK országainak társadalombiztosítási törvényhozásába:*

Görögország

A társadalmi biztonsági törvénykezés fogalma és forrásai

A görög társadalmi biztonsági rendszeren belül a következő területeket különböztetjük meg: társadalombiztosítás, szociális segély és országos egészségügyi rendszer. Görögországban a „társadalmi biztonság” kifejezést nemigen használják, inkább társadalombiztosítási rendszerekről (*systema koinonikés asfalisseos*) beszélnek. Ami azt illeti, a görög társadalmi biztonsági rendszer egyik jellegzetessége éppen az, hogy csekély jelentősége van a szociális segélynek, viszont öt főbb társadalombiztosítási rendszer létezik, amelyeket több mint 300 társadalmi biztonsági szervezet igazgat, és amelyek igen különböző fokú védelmet nyújtanak.

A társadalombiztosítási rendszerek sokszínűsége miatt lehetetlen a társadalombiztosítás fogalmát rendszerezett formában összekapcsolni pontosan meghatározott kockázatokkal. Ez többek között azért is van így, mert a rendszerek nem tipikus kockázatokra is kiterjednek; így például a legtöbb alkalmazotti rendszer juttatást biztosít a katonai behívással járó jövedelemkiesés pótlására (erre a későbbiekben tartalékos katonáknak járó juttatásként fogunk utalni), a mezőgazdasági dolgozók rendszere pedig a mezőgazdasági termékek megsemmisülése esetén nyújt juttatásokat.

A szociális segély rendszere nem túl fejlett. Egészen mostanáig ennek legtöbb formája olyan szükséghelyzetekre terjedt ki, mint például a menekültek százazreiről, a polgárháború és a földrengések áldozatairól való gondoskodás. Általános szociális segélyrendszer nem létezik. Számos rendszer nyújt azonban támogatást meghatározott célcsoportok (például az elégtelen anyagi eszközökkel rendelkező idős emberek, fogyatékosok) számára. Jelenleg a segélyrendszer teljes átalakítása folyik, s egy általános segélyrendszer bevezetésének gondolata is felmerült.

Az, hogy a jelenlegi segélyrendszerek jelentősége elenyésző, szorosan

* A tanulmányt rövidített formában közöljük. A további fejezeteket folytatólagosan adjuk közre az *Esélyben*.

összefügg a „vegyes társadalmi biztonsági juttatások” létevel. A „vegyes juttatások” kifejezés egyrészt azokra a társadalombiztosítási rendszerekre vonatkozik, amelyek a juttatáshoz való alanyi jogot nem biztosítják (például az alábbiakban tárgyalásra kerülő lakhatási juttatás rendszere), másrészt azokra a segély jellegű juttatásokra, amelyeket a társadalombiztosítási rendszerek adminisztratív testületei biztosítanak (ilyen például a nyugdíj, amelyre minden 68 év feletti Görögországban élő görög állampolgár jogosult akkor, ha semmilyen társadalombiztosítási juttatásban nem részesül, és ha jövedelme egy bizonyos minimális szint alatt marad).

Mivel sokféle társadalombiztosítási rendszer működik, ugyanakkor nincs garantált minimáljövedelem, ezért a társadalmi biztonsági törvénykezést jogi szövegek százaiban fektették le. Ezek összehangolása elengedhetetlenül szükséges lenne, és már ma is találkozhatunk az ennek megvalósítására törekvő intézkedésekkel. A Társadalombiztosítási Alap (*Idrima Koinonikés Asfalisseos* – *IKA*) később bemutatandó társadalombiztosítási rendszereinek jogi kerete jelenleg is mintául szolgál a többi társadalombiztosítási rendszer számára. Mindazok az alkalmazottak, akik nem csatlakoztak más társadalombiztosítási rendszerhez, automatikusan az *IKA* tagjává válnak, és az *IKA* keretében biztosított minimális juttatási szint a többi társadalmi biztonsági rendszerre is vonatkozik. Ezért mi természetesen az *IKA* által igazgatott alkalmazotti biztosítási rendszereknek szenteljük a legnagyobb figyelmet.

Az országos egészségügyi rendszer (*ethniko systema ygeias*) bevezetése 1983-ban az összehangolás folyamatának fontos állomását jelentette. A rendszert, amelynek az a feladata, hogy minden lehetséges természetbeni orvosi ellátást biztosítson, fokozatosan vezetik be. Jelenleg még mindig különböző társadalombiztosítási testületek biztosítják a természetbeni orvosi ellátást, és nyújtanak pénzbeni juttatást betegség és rokkantság esetén. Vagyis a görög egészségügyi ellátási rendszer átmeneti állapotban van, s ez még inkább megnehezíti a rendszer bemutatását. Tekintettel arra, hogy az átmenet több évig is tarthat, úgy döntöttünk, hogy mind az alkalmazottaknak nyújtott, az *IKA* rendszerén belül biztosított egészségügyi ellátást, mind pedig az országos egészségügyi rendszer főbb vonásait ismertetjük.

Valamennyi társadalmi biztonsági rendszernek közös alapja az Alkotmány, habár benne a „társadalmi biztonság” fogalma nem szerepel. Az alkotmány két cikkelye különösen fontos a társadalmi biztonság szempontjából. A 21. paragrafus értelmében

„(1) A család, amely a nemzet fennmaradásának és fejlődésének alapja, valamint a házasság, az anya és a gyermek az állam védelmét élvezi.

(2) A nagycsaládok, a háborúban és békeidőben rokkanttá vált személyek, a háborús özvegyek és árvák, valamint a gyógyíthatatlan betegek és elmebetegek speciális állami ellátásra jogosultak.

(3) Az állam köteles gondoskodni az állampolgárok egészségéről, és különleges intézkedéseket hozni a fiatalok, az idősek és a rokkantak védelmére, és a támogatásra szoruló személyek segélyezése érdekében.

(4) Az állam köteles biztosítani azok lakhatását, akik hajléktalanok, vagy lakáskörülményeik tarthatatlanok.”

Az Alkotmány 22. paragrafusának (1) bekezdése értelmében „Az állam mindenkinek biztosítja a munkához való jogot, ügyel, hogy minden állampolgár számára biztosítva legyenek a teljes idejű foglalkoztatottság feltételei, s mind városon, mind falun az aktív népesség erkölcsi és anyagi fejlődésének lehetősége.

Azonos munkáért minden alkalmazásban álló személynek azonos fizetést kell adni, nemre vagy egyéb megkülönböztető jegyre való tekintet nélkül.”

Az (5) bekezdés értelmében „Az állam köteles a törvényben előírt módon gondoskodni a dolgozók társadalombiztosításáról”.

A szociális segély és az országos egészségügyi rendszer jogi alapját az alkotmány 21(3)-as paragrafusa, a társadalombiztosítási rendszereket pedig a 22(4)-es paragrafus képezi. A szociális alapjogok jogi hatókörét nemigen lehet általános módon meghatározni. Mind a jogelmelet, mind az esetjog széles körű diszkrecionális hatalmat biztosít a végrehajtónak a szociálpolitikai jogszabályok konkrét alkalmazásában. Rá kell mutatnunk arra is, hogy a görög törvényhozásban a törvényhozót nem lehet jogorvoslattal intézkedésre kényszeríteni.

A társadalmi biztonsági törvénykezés fő forrását kétségkívül a törvények jelentik. Speciális törvények szabályozzák a társadalombiztosítási és a szociális segélyrendszerek egészét illetőleg részleteit. Törvényi szabályozás rendelkezik a társadalmi biztonsági intézmények felállításáról, alapelveikről és eljárásaikról is.

Görög kontextusban a „törvény” kifejezés egyrészt az országgyűlés plénuma és bizottságai által hozott törvényekre utal, másrészt azokra a jogi szövegekre, amelyeket a kormány illetőleg – meghatározott esetekben – a köztársasági elnök bocsájt ki.

A törvényhozó bizonyos jogi hatalmat ruházott át a végrehajtó hatalomra, amely így további szabályokat tud felállítani a társadalmi biztonsági törvénykezés specifikus részeinek szabályozására. A jogátruházás elnöki, miniszteri illetőleg társadalombiztosítási igazgatási döntés formájában hajtható végre. Általában az illetékes miniszter vagy ellenőrző testület előzetes jóváhagyása szükséges azokban az esetekben, amikor egy bizonyos jogkört egy igazgatási testületre ruháznak át. A jogátruházás módszerét gyakran alkalmazzák. A társadalmi biztonsági rendszerek sokszínűsége miatt a törvényhozónak széleskörű hatalmat kell az igazgatási testületekre átruháznia a témák közvetlen szabályozására.

A görög jogrendszer íratlan alapszabályoknak tekinti azokat az általános jogelveket, amelyek igazsága józan értelemmel belátható, s amelyek a létező írott törvények szelleméből vagy alkalmazási gyakorlatából következnek. Ilyen alapszabály a társadalmi biztonsági törvénykezés területén például a társadalmi szolidaritás elve, vagy az az elv, mely a biztosított érdekei védelmének ad primátust. De ilyennek tekinthető a társadalombiztosítás megfelelő igazgatásának követelménye, vagy az egyenlő bánásmód, a jogbiztonság és az erkölcsi felelősség általános elve.

A jogtudomány nem tartozik a társadalmi biztonsági törvénykezés forrásai közé. Mindazonáltal az esetjog fontos szerepet játszhat a gyakorlatban. Ha például a legfelsőbb bírói testület egy konkrét esetben hatályon kívül helyez egy precedenst, az érintett társadalombiztosítási intézménynek újra kell vizsgálnia minden olyan esetet, amely szoros kapcsolatban áll a jogtudomány változtatásával.

Törvényerejű rendelet tiltja a nyugdíjrendszerekre vonatkozó társadalombiztosítási rendelkezések kollektív szerződésekbe történő foglalását. A rendelet célja, hogy egységes szociálpolitikai elveket valósítson meg ebben a fontos szektorban. Egyes kollektív szerződések azonban még mindig tartalmaznak az alkalmazotti biztosítási rendszereket érintő szabályokat.

Kockázati tényezők és juttatások

A társadalombiztosítási juttatások a szakképzetlen dolgozók napi minimálbérével függnek össze, és a minimumbér szintjének emeléséhez igazodnak. A nyugdíjszámítási alapot is időről időre újraigazítják; a nyugdíjak automatikusan igazodnak a fogyasztói árindexhez.

Öregség

A Görög Alkotmánybíróság egy nemrégiben hozott döntésében az alkotmánnyal összeegyeztethetetlennek nyilvánította a nyugdíjkorhatárbeli különbséget nők és férfiak között. Bár megindult a különböző társadalombiztosítási rendszerek azon szabályainak módosítása, amelyek különbséget tesznek a nemek között, a társadalombiztosítási intézmények a legtöbb esetben még mindig különbséget tesznek közöttük a nyugdíjkorhatár tekintetében: a nyugdíjkorhatár így a férfiaknál általában 65, nőknél 60 év.

A Mezőgazdasági Biztosítóintézetbe (*Organismos Georgikon Asfalission* – *OGA*) belépő nők és férfiak nyugdíjkorhatára általában 65 év. A köztisztviselők kötelező nyugdíjkorhatára általában 56 év (ha legalább 35 éve dolgoznak). A köztisztviselőknek, különösen a nőknek, számos lehetőségük nyílik a korengedményes nyugdíjba vonulásra. A továbbiakban kizárólag az *IKA* nyugdíjrendszerét fogjuk tárgyalni.

Minden olyan biztosított személy, aki legalább 4050 munkanap után (ez körülbelül 13 és fél évnek felel meg) járulékot fizetett, *IKA* nyugdíjra jogosult. A biztosított nyugdíjazása után is dolgozhat; ha azonban havi jövedelme meghaladja egy szakképzetlen dolgozó törvényben meghatározott napi minimumbérének harmincötzörösét, a nyugdíj fizetését felfüggesztik.

Bizonyos feltételek mellett lehetőség van a korengedményes nyugdíjbavonulásra. Abban az esetben, ha a 4050 járulékfizetéses munkanap négyötödében, vagy a nyugdíjat megelőző tíz év alatt ezer munkanapon

nehéz és egészségkárosító munkát végzett, a biztosítottnak lehetősége van öt évvel korábban nyugdíjba menni. Azok, akik legalább tízezer munkanap után (ez körülbelül 33 és fél évnek felel meg) fizettek járulékot, nemüktől függően már 62 illetőleg 57 éves korukban nyugdíjba vonulhatnak. Mindazok a nők és férfiak, akik legalább 10500 munkanap után (ez körülbelül 35 évnek felel meg) fizettek járulékot, már 58 éves korukban nyugdíjba vonulhatnak. A nyugdíj összege a két utóbbi esetben természetesen nem csökken. Azok, akik 4050 munkanap után fizettek járulékot, és akik legalább 100 járulékfizetéses napot dolgoztak a korengedményes nyugdíjbavonulást megelőző 5 naptári év mindegyikében, már 60 éves korukban (ha nők, 55 évesen) nyugdíjba vonulhatnak. Mindazok a nők és férfiak, akik 10 500 nap után fizettek járulékot, már 56 éves koruktól jogosulhatnak nyugdíjra. A fenti nyugdíjak esetében a juttatás 6%-kal csökken a korengedmény minden egyes éve után.

Azok a férjes asszonyok és özvegyek, akinek 18 év alatti gyermekei még nem házasodtak meg, már 55 éves koruktól is teljes nyugdíjra jogosultak, feltéve, hogy legalább 5500 munkanap után fizettek járulékot, és semmilyen segílyt nem kapnak. Ugyanők korengedménnyel már 50 éves koruktól nyugdíjba vonulhatnak; ebben az esetben a nyugdíj összege a korengedmény minden egyes éve után 6%-kal csökken (de a minimál-nyugdíj összege alá nem mehet). Vakok esetében a fent említett járulékfizetés megkövetelt ideje a felére csökken.

A nyugdíj alapösszegeből és pótlékokból áll. Az alapösszeg kiszámításánál nem a korábbi tényleges keresetet veszik alapul, hanem az ahhoz kapcsolódó hozzávetőleges napi jövedelmet. A kereseteket 22 fizetési osztályba sorolják, amelyek mindegyikének meghatározott összegű hozzávetőleges napi jövedelem felel meg. A nyugdíj alapösszegét az adott fizetési osztálynak megfelelő hozzávetőleges napi jövedelem egy bizonyos százalékaként számítják. A nyugdíjrátá a magasabb fizetési osztályokban arányosan csökken, azaz az I. osztályba eső személyek nyugdíja a kereset 70%-a, míg a XII-XXII. osztályba esőké a keresetnek csak 30%-a.

Az alapösszeget pótlék egészítheti ki. A pótlék összegét az összes munkanapok száma határozza meg. Az alapnyugdíjhoz szükséges 3000 napon túl minden további 300 nap 1-től 2,5%-ig terjedhető összeggel emelheti az adott fizetési osztálynak megfelelő hozzávetőleges napi jövedelmet. A napi jövedelem egy százalékát teszi ki azok pótléka (bármely fizetési osztályba essenek is), akik 3301–7799 munkanap után fizettek járulékot. Azok, akik legalább 7800 munkanap után fizettek járulékot, az I. és II. fizetési osztályba tartozók esetében 1,5%-ra, a XII–XXII. osztályba tartozók esetében 2,5%-ra jogosultak. (A közöttük elhelyezkedő fizetési osztályok esetében a pótlék a fenti két százaléktértek között mozog.)

Az eltartottak után pótlék jár. A munkanélküliek és a rokkantak egy-séges összegű pótlékot kapnak házastársuk után. A pótlék összege a szak-képzetlen dolgozók napi minimumbérének másfélszeresét teszi ki.

Az alapnyugdíj 20%-ának megfelelő pótlék fizetendő az első 18 év alatti, eltartott, hajadon vagy nőtlen gyermek után (teljesidejű oktatásban résztvevő gyermekek esetében a korhatár 24 év; munkaképtelen gyer-

mekek esetében nincs korhatár). 15%-os pótlék fizetendő a második, és 10% a harmadik (és további) gyermek után. A pótlék kiszámításánál az adott osztály hozzávetőleges napi jövedelmének megfelelő maximális nyugdíjat veszik alapul.

Speciális pótlék jár a korengedménnyel nyugdíjbavonuló személyeknek is.

A rendszer által felkínált minimális havi alapnyugdíj egyenlő egy szak-képzetlen dolgozó törvényben lefektetett napi bérminimumának húszszorosával.

A nyugdíj az esetleges pótlékokkal kiegészített teljes összege egy-egy fizetési osztályban nem haladhatja meg az adott osztály becsült jövedelmét. Ennél általánosabb megszorítás: a nyugdíj nem haladhatja meg a Legfelsőbb Bíróság elnökének bruttó havi keresetét.

A nyugdíjrendszer keretében a 68 évnél idősebbek segílyt igényelhetnek. Ez csak azoknak a Görögországban élő görög állampolgároknak jár, akik semmilyen más társadalombiztosítási nyugdíjra nem jogosultak, s akiknek keresete nem halad meg egy bizonyos szintet.

Halálozás

A biztosított személy halálakor a túlélők általában juttatásra jogosultak. Ennek megvilágítására az *IKA* özvegyi nyugdíjrendszerét fogjuk bemutatni.

Egy nő akkor jogosult özvegyi nyugdíjra, ha az elhunyt

- 4050 napig alkalmazásban állt, vagy
- legalább 1500 munkanap után fizetett járulékot (s ezekből 300 a halálozást megelőző öt évre esik), vagy
- nyugdíjat kapott.

A két első feltétel nem vonatkozik azokra az özvegyasszonyokra, akiknek férje munkahelyi baleset vagy foglalkozási ártalom következtében hunyt el. Ha a halált más baleset okozta, a járulékfizetés és foglalkoztatottság megkövetelt ideje a felére csökken.

Az özvegyi nyugdíjra való jogosultságnak kiegészítő feltétele, hogy a házasság legalább hat hónapja fennálljon; a feltétel nem vonatkozik azokra az özvegyekre, akiknek férje baleset következtében hunyt el, akiknek gyermeket kell eltartaniuk, illetőleg akik a haláleset előtt teherbe estek.

Nem fizetendő özvegyi nyugdíj abban az esetben, ha az alkalmazott már a házasságkötéskor rokkantnyugdíjat vagy öregségi nyugdíjat kapott, és a házasság két teljes éve fennáll; a fenti megszorítás megintcsak nem vonatkozik azokra a nőkre, akiknek férje baleset következtében hunyt el, akiknek gyermeket kell eltartaniuk, illetőleg akik a haláleset előtt teherbe estek.

A férfiak ugyanúgy jogosultak özvegyi nyugdíjra, mint a nők – feltéve, hogy munkaképtelenek és korábban az elhunyt feleség illetőleg a biztosított személy tartotta el őket.

A nyugdíj összege, nemre való tekintet nélkül, az elhunyt feltételezhető

öregségi nyugdíjának 70%-a. A havi minimálnyugdíj a szakképzetlen dolgozó törvényben lefektetett napi minimumbérére tizennyolcszorosának felel meg. Ha az özvegy újra férjhez megy, nyugdíjjogosultsága megszűnik.

A jogosultság feltételei és körülményei némi változtatásokkal ugyanazok az árvasági nyugdíj esetében mint az özvegyi nyugdíj esetében. Árvasági pótlék jár minden 18 év alatti (teljesidejű oktatásban résztvevő gyermekek esetében 24 év a korhatár; munkaképtelen gyermekek esetében nincs korhatár) nőtlen vagy hajadon gyermeknek. Az árvasági nyugdíj összege az elhunyt feltételezhető öregségi nyugdíjának 20%-a. Mindkét szülő halála esetén a gyermek 60%-ot kap.

Az özvegyi és árvasági nyugdíj együttes összege nem haladhatja meg az elhunyt tényleges vagy feltételezhető öregségi nyugdíját. Ezt az árvasági nyugdíjak összege sem haladhatja meg. Az árvasági minimálnyugdíj összege megegyezik az özvegyi minimálnyugdíjával.

Az *IKA* egészségügyi biztosítási rendszere halálozási pótlékot is nyújt; ennek összege a legalacsonyabb kereseti osztályhoz tartozó hozzávetőleges jövedelemnek legalább nyolcszorososa.

Munkaképtelenség

A társadalombiztosítási rendszereknél általában különbséget teszünk a betegbiztosítás és a rokkantbiztosítás között. A betegbiztosítási rendszerek az orvosi ellátásra és a betegség illetőleg szülés okozta jövedelemkiesésre, a rokkantbiztosítási rendszerek pedig a tartós munkaképtelenségre terjednek ki. A rendszerek keretében fizetendő járadékok sokban hasonlítanak az öregségi nyugdíjra. Ennek megvilágítására megint csak az *IKA* rendszert mutatjuk be.

Az *IKA* orvosa által munkaképtelennek nyilvánított alkalmazott a következő feltételek mellett jogosult betegségi járadékra: a munkaképtelenséget megelőző 12 év alatt legalább 1500 munkanap után, vagy – ha 21 évesnél fiatalabb, legalább 300 nap után – fizetett járulékot.

A járulékfizetési feltételek nem vonatkoznak azokra az esetekre, amelyekben az illető munkahelyi baleset vagy foglalkozási ártalom következtében vált munkaképtelenné; annál, aki más baleset következtében válik munkaképtelenné, a megkövetelt munkanapok száma a felére csökken.

Azoknak, akik csak 50–67%-ban munkaképtelenek, csökkentett összegű nyugdíj jár, azoknak, akik 67%-nál nagyobb mértékben, azoknak teljes összegű nyugdíj jár.

Az utóbbi csoportba tartozó személyek esetében a rokkantnyugdíj összege megegyezik az illető feltételezett öregségi nyugdíjának összegével. Az előbbi csoportba tartozók esetében a munkaképtelen személy a feltételezett öregségi nyugdíj 75%-át kapja. A rokkantnyugdíj havi minimuma a szakképzetlen dolgozók minimálbérének húszszorososa. Rokkantsági járadék csak annak jár, aki már nem jogosult táppénzre.

A táppénz az adott fizetési osztályhoz tartozó jövedelem 50%-át teszi ki; az összeg további 10%-kal növekszik minden egyes (de legfeljebb

négy) eltartott után. A táppénz felső határa kötött, és alsó határa sem eshet az I. kereseti osztály becsült napi jövedelmének 50%-a alá (a pótlékokat ebbe nem számítják bele).

A táppénz a betegség negyedik napjától kezdve fizetendő. Ha a betegség három napnál tovább tart, az első három napra járó táppénzt utólagosan pótolják. A betegség első hónapjában a munkaadónak a táppénz és a jövedelemkiesés különbségének megfelelő pótlékot kell biztosítania.

Szülés esetén is kapható járadék, ez azonban csak akkor jár, ha az anya a szülés megelőző két évben legalább 200 napot dolgozott. A járadék minimális összege az I. fizetési osztályba tartozók becsült jövedelme teljes összegének felel meg; a felső határ lehet magasabb is. Az anya a szülés várható napját megelőző 52. naptól a szülés utáni 53. napig jogosult erre, de csak akkor, ha ez idő alatt nem dolgozik. A kismama a Munkaerő-foglalkoztatási Szervezettől (*Organismos Apasholéseos Ergatikou Dinamikou – O AED*) anyasági pótlékot kap. A pótlék összege az *IKA* járadék és az alkalmazott tényleges bére közti különbségnek felel meg. A pótlékot ugyanúgy 105 napra számolják, mint az *IKA* járadékot, de egyösszegű végkielégítés formájában, az említett időszak végén fizetik ki.

Az *IKA* is ad egyösszegű végkielégítést, elsősorban az orvosi vagy kórházi ellátás költségeit kompenzálандó (ennek összege egy szakképzetlen dolgozó napi minimumbérére harmincszorosának felel meg). Egyösszegű végkielégítés fizetendő abban az esetben is, ha a kismamán orvosi okokból abortuszt kell végrehajtani, vagy ha a hatodik hónap után elvetél.

Rokkantsági járadék fizetendő azoknak, akik már nem jogosultak táppénzre. Rendszerenként változik, hogy milyen mértékű munkaképtelenség esetén igényelhető járadék. A legtöbb társadalombiztosítási rendszer teljes rokkantnyugdíjat biztosít azoknak, akik 67%-nál nagyobb mértékben munkaképtelenek.

Az *IKA* rendszer keretében mindazok jogosultak rokkantnyugdíjra, akik a munkaképtelenséget megelőző 12 évben legalább 1500 munkanap után fizettek járulékot, illetőleg legfeljebb 1500 munkanap után fizettek járulékot, de ebből 300 nap a munkaképtelenséget megelőző öt évre esik. Fiatal alkalmazottak esetében rövidebb időszakot követelnek meg. Nem vonatkoznak a járulékfizetési feltételek azokra a személyekre, akik munkahelyi baleset vagy foglalkozási ártalom következtében váltak munkaképtelenné; ha valaki másfajta baleset következtében vált munkaképtelenné, a járulékfizetés megkövetelt ideje a felére csökken.

Csak azok jogosultak rokkantsági járadékra, akiknek keresőképessége legalább egyharmadával csökkent. Az 55 évesnél fiatalabb, legalább 33%-ban munkaképtelen személyek munkaképtelenségük első két évében a betegbiztosítási rendszertől kapják járadékukat; azok, akiknek munkaképessége legalább kétharmadával csökkent, a két év letelte után rokkantnyugdíjat igényelhetnek. Azoknak a személyeknek, akik legalább 50%-ban munkaképtelenek, részleges rokkantnyugdíj jár.

Azok számára, akiknek munkaképessége legalább kétharmadával csökkent, a rokkantnyugdíj a feltételezett öregségi nyugdíj összegének felel meg. Azok, akik 50–60%-ban munkaképtelenek, feltételezett nyugdíjuk

75%-át kapják. Ha a munkaképtelen személy állandó ápolásra szorul, nyugdíja 50%-kal emelkedik. Azok az 55 év fölötti személyek, akik 33–50%-ban munkaképtelenek, részleges rokkantnyugdíjra jogosultak.

A rokkantnyugdíj minimális összege megegyezik az öregségi nyugdíj minimális összegével, s lényegét tekintve ugyanúgy is számítják ki.

Mint már említettük, nem vonatkoznak járulékfizetési feltételek azokra, akik munkahelyi baleset vagy foglalkozási ártalom következtében váltak munkaképtelenné. Ezek a személyek szabályos rokkantnyugdíjra jogosultak, habár a nyugdíj minimális összege a megfelelő jövedelemnek csak 60%-át teszi ki. Munkahelyi baleset vagy foglalkozási ártalom okozta időleges munkaképtelenség esetén hat hónapig fizetendő betegségi járadék.

Munkanélküliség

Mindazok a munkaképes személyek, akik önhibájukon kívül veszítették el munkájukat, és akik be vannak jegyezve a munkaközvetítő hivatalban, munkanélküli járadékra jogosultak. Csak azok a munkanélküliek kaphatnak járadékot, akik a munkanélküliség kezdete előtti két hónapot megelőző 14 hónap alatt legalább 125 munkanap után fizettek járulékot. Amikor egy személy először igényel munkanélküli járadékot, igazolnia kell, hogy a munkanélküliséget megelőző három év mindegyikében legalább 80 napot dolgozott. A 65 év feletti munkanélküliek nem jogosultak munkanélküli járadékra.

A járadék hat napos várakozási idő után két hónapig fizetendő. Ez az idő meghosszabbítható 1 (illetőleg 3) hónappal abban az esetben, ha a munkanélküli legalább 150 (illetőleg 180) napot dolgozott a fent említett 14 hónap alatt. Azok a 49. életévüket betöltött munkanélküliek, akik legalább 210 napot dolgoztak a hivatkozási időszakban, nyolc hónapig kaphatnak munkanélküli járadékot.

Azok a munkanélküliek, akik már nem igényelhetnek teljes járadékot, további három hónapig igényelhetnek csökkentett összegű járadékot az *OAED* rendszer keretében.

Azok a 20–29 év közötti fiatalok, akik nemrég kerültek ki a munkae-rőpiacra, és akik több, mint egy éve munkanélküliek, maximum öt hónapig kaphatnak munkanélküli járadékot.

A fizikai munkások a fizetési osztályuknak megfelelő jövedelem 40%-át kapják munkanélküli járadékként, más alkalmazottak 50%-ot. Ehhez az összeghez 10%-os eltartotti kiegészítés járul minden egyes eltartott után (az összeg a számítási alap 70%-át nem haladhatja meg). A munkanélküli járadék minimális összege megegyezik a szakképzetlen dolgozó törvényben előírt napi minimumbérének kétharmadával. Az eredeti járadék lejárta után kapott csökkentett összegű járadék a korábbi juttatás 50%-a.

Azok a személyek, akik egyébként nem jogosultak munkanélküli járadékra, bizonyos rendkívüli esetekben maximum 45 napig kaphatnak já-

radékot. Ilyen esetnek számítanak a katasztrófák, a drasztikus munkahely-leépítés és, egyes foglalkozási ágakban, a hosszútávú munkanélküliség is. A járadék odaítéléséről a munkaügyi miniszter dönt. A karácsonyi és a húsvéti időszakban speciális támogatást igényelhetnek azok a munkanélküliek, akik nem jogosultak munkanélküli járadékra.

Az alábbi két, jellegzetesen görög rendszer vonatkozik még a munkanélküliség kockázatára: a tartalékos katonának behívott alkalmazottak juttatási rendszere, és a mezőgazdasági dolgozók mezőgazdasági termékvesztésére elleni biztosítási rendszer (ezeket külön-külön fogjuk tárgyalni).

Az *OAED* tartalékos katonáknak járó juttatást fizet mindazoknak, akik a szabályos szolgálati idő lejártával tovább szolgálnak a hadseregben, illetőleg azoknak, akiket már legalább másodszer hívnak be katonai kiképzésre. A fent említett esetekben az alkalmazottak juttatása a katonai szolgálat okozta jövedelemkiesés 50–100%-ának felel meg.

A mezőgazdasági termékvesztés elleni biztosítási rendszer keretében juttatás jár azoknak az *OGÁ*-val biztosítást kötött személyeknek, akiknek a mezőgazdasági termékeit jégeső, fagy, árvíz vagy vihar semmisítette meg. Meg kell említenünk azonban, hogy a rendszer nem terjed ki az aszály és a hőség okozta mezőgazdasági termékvesztésre (az évi mezőgazdasági termékvesztés több mint 50%-a az utóbbi két csapásnak tulajdonítható).

Orvosi ellátás

Az országos egészségügyi rendszer bevezetése (1983) miatt az orvosi ellátás költségeinek (orvos, kórház és gyógyszer) fedezése elég bonyolulttá vált. Egyrészt egy olyan országos egészségügyi rendszer működik fokozatos átalakítások közepette, amely egyik társadalombiztosítási rendszerhez sem kapcsolódik, másrészt még mindig számos társadalombiztosítási rendszer nyújt orvosi ellátást (például a betegbiztosítás orvosi ellátási ága az *IKA* keretében). A törvény értelmében az országos egészségügyi rendszerbe; az egyes ágak tőkétét úgyszintén átutalják az országos rendszerbe. Az átutalás azonban még nem történt meg. Ennek következtében e két rendszer párhuzamosan működik, és az egészségügy egésze átmeneti állapotban van. Az alábbiakban először az országos egészségügyi rendszert mutatjuk be; ezután az orvosi ellátás költségeinek fedezésére felállított *IKA* biztosítási rendszert vizsgáljuk meg.

Az országos egészségügyi rendszer célja az, hogy az egész görög lakosság orvosi ellátásának költségeit az egyenlőség alapján fedezze. A rendszer decentralizált módon működik. Bárki, aki orvosi ellátásra szorul, ellátást kaphat az országos egészségügyi rendszer keretében. Mivel a rendszert teljes mértékben az állam finanszírozza, nincsenek járulékfizetési követelmények.

Az *IKA* által irányított társadalombiztosítási rendszer keretében orvosi

ellátást igényelhetnek mindazok, akik az igényt megelőző évben 50 napot dolgoztak; a fenti személyek által eltartottak szintén jogosultak az ellátásra. Azokat a napokat, amelyekre az illető betegségi vagy munkanélküli járadékot illetőleg nyugdíjat kap, munkanapoknak tekintik. Munkahelyi baleset vagy foglalkozási ártalom esetében eltekintenek e követelménytől. Ha a baleset nem kapcsolatos az alkalmazott munkájával, a megkövetelt munkanapok száma a felére csökken. Az *IKA* az orvosi ellátást a betegség első napjától folyamatosan fedezi. A biztosítottaknak jogukban áll ingyenes tanácsadásra menni a helyi *IKA* orvoshoz (mind a körzeti orvoshoz mind specialistákhoz). Az *IKA* orvosok az *IKA*-nak dolgoznak, és az is fizeti őket. A biztosított személy kezelésre jogosult mind az *IKA* kórházaiiban, mind az általa elismert és kijelölt magánkórházakban. Megtéríti azon gyógyszerek árát, amelyeket *IKA* orvos írt fel, (bár a betegnek 20%-os személyes hozzájárulást kell fizetnie). Nem kell ezt fizetniük azoknak, akiket az *IKA* által elismert kórházban ápolnak, valamint a terhes anyáknak sem. Azoknál a gyógyszereknél sem kell személyes hozzájárulást fizetni, amelyeket munkahelyi balesetből vagy foglalkozási ártalomból eredő betegségekre írnak fel. A tébécés betegeknek csak 10%-os személyes hozzájárulást kell fizetniük. Protézisért 25%-os személyes hozzájárulást kell fizetni.

Csak azok a tébécés betegek igényelhetnek szanatóriumi gyógykezelést, akik a megelőző négy évben legalább 350 napot dolgoztak.

A magasabb fizetési osztályokba tartozó alkalmazottaknak és eltartottaiknak lehetőségük van magasabb színvonalú kórházi elhelyezés igénylésére. Erre azonban csak az jogosult, aki eleget tett a többlet munkanapok követelményének. A magasabb színvonalú kórházi elhelyezés nem vonatkozik az orvosi ellátásra, csak a kórház úgynevezett „szállodai funkciójára” (négyágyas, kétágyas vagy egyágyas szobákban történő elhelyezés). A jobb kórházi elhelyezést csak hat hónapig lehet igénybe venni, és a páciensnek a kórházi ápolás első hónapjában a többletköltségek 10 %-át fedeznie kell. (Ez a költséghozzájárulás nem vonatkozik a munkahelyi baleset és foglalkozási ártalom áldozataira.) Bizonyos körülmények között az *IKA* fedezi azoknak a betegeknek az utazási költségeit, akik az ország távoli részeiben laknak.

Család

Görögországban nincs egységes családi juttatási rendszer. A szellemi dolgozók, a kereskedők, a kézművesek és a mezőgazdasági dolgozók nem kapnak családi pótlékot gyermekeik után. Átfedésekhez vezethet az, hogy esetenként a gyermekek után több társadalombiztosítási intézmény is fizet. Az alábbiakban csak az *OAED* keretében nyújtott családi juttatásokat mutatjuk be, amelyekre a legtöbb alkalmazott jogosult.

Családi pótléokra jogosultak mindazok az alkalmazottak, akiknek gyermekei 18 évnél fiatalabbak (teljesidejű oktatásban résztvevő gyermekek esetében a korhatár 22 év; munkaképtelen gyermekek esetében nincs

korhatár). A juttatás járulékfizetési feltételekhez kötött, azaz az igénylőnek járulékot kellett fizetnie az előző naptári év legalább 50 munkanapja után

A családi pótlék jövedelemfüggő. Négy nagy jövedelemkategóriát különböztetnek meg. Egy-egy kategórián belül az összeg nagyságát az határozza meg, hogy egy, kettő, három vagy négy (és több) gyermek van-e a családban. A családi pótlék összege kétszeresére nő az első két gyermek után (ennél több gyermek esetén az összeg minden további gyermek után 50%-al nő), abban az esetben, ha az egyik szülő fogyatékos, vagy meghalt, és az özvegy sem rokkantnyugdíjra, sem özvegyi nyugdíjra nem jogosult, illetőleg ha a házastárs katonai szolgálatát teljesíti.

A családi pótlékot évente egy összegben fizetik április és június között; a nagycsaládok kapják meg elsőként juttatásukat.

A családi pótlékon kívül eltartotti pótlék is igényelhető a nyugdíjrendszerek keretében.

Az *OAED* keretében a kismamák egyösszegű végkielégítést igényelhetnek a terhesség és szülés után. A juttatás összege megegyezik a terhesség valamint a szülési szabadság 84 napja alatt kapott *IKA* juttatás és a ténylegesen kiesett kereset különbségével. Az utóbbi időkben az *IKA* egyösszegű szülési hozzájárulásokat is fizet.

Segélyek

Mint már említettük, a szociális segély rendszere nem túl fejlett Görögországban, és számos olyan vegyes juttatás létezik, amely mind a társadalombiztosítás, mind a szociális segély bizonyos jegyeit magán viseli. Ahelyett, hogy egy általános szociális segélyrendszer felállítására törekedtek volna, inkább segélyezési elemeket építettek be a társadalombiztosítási rendszerekbe. A segélyezésről szóló törvények általános felülvizsgálását most készítik elő.

Görögországban nincs garantált minimáljövedelem, de felmerült már bevezetésének gondolata. A görög szociális segélyezés keretében számos program segíti a rászorulókat bizonyos csoportjait, így például a gyermekes családokat, a fogyatékosokat, katasztrófák áldozatait és az időseket. A segélyezési rendszerek természetbeni megelőző juttatásokat (például orvosi és családi ellátás) valamint természetbeni és pénzbeni korrekciós juttatásokat is nyújtanak. A pénzbeni juttatásokat törvényerejű rendeletekben szabályozzák, így az igazgatási testületek nagyon csekély diszkrecionális hatalommal rendelkeznek. Rendszerint csak azok kaphatnak segélyt, akik semmilyen társadalombiztosítási járadékra nem jogosultak. A segélyek összege rendszerről rendszerre jelentős mértékben változik, de általában elég alacsony. A segély többnyire jövedelemigazoláshoz kötött.

Természetbeni támogatás is igényelhető. Efféle juttatás a tanácsadás, a fogyatékosok rehabilitációs szolgálata, a gyermekgondozás stb. E juttatások esetében az igazgatási testületek diszkrecionális hatalma lényegesen nagyobb. Az igénylők száma általában meghaladja az anyagi lehe-

tőségeket, szelekcióra van szükség. (Ugyanis nem minden juttatást kötnék jövedelemigazoláshoz; vannak olyanok, amelyekhez a szabad piacon nem lehet hozzájutni – például a fogyatékosok rehabilitációs központjai –, így a jobb anyagi körülmények között élők is rájuk lehetnek utalva.)

Emlékeztetnünk kell arra is, hogy számos „vegyes juttatás” létezik. Mint már említettük, minden olyan 68 év fölötti Görögországban élő görög állampolgár jogosult OGA nyugdíjra, aki semmilyen más juttatást nem kap, és akinek a jövedelme nem halad meg egy bizonyos szintet.

E közszolgáltatásokon kívül számos nyilvános szervezet biztosít jóléti szolgáltatásokat országos szinten. Ezek mellett egyes minisztériumok is nyújtanak szolgáltatásokat, kiépített országos hálózataik révén. A helyhatóságok, az Egyház és a magánszervezetek pedig helyi szinten biztosítanak jóléti szolgáltatásokat. Az önkormányzatok hatásköre az alábbi közjóléti szolgáltatások biztosítására terjed ki: olcsó lakás, idősgondozás, művelésre alkalmas közföldek biztosítása alacsony áron. Rendkívüli esetekben (például földrengés vagy szélsőséges időjárás) élelmet, ruhát és kisebb pénzüsszegeket is kiutalhatnak.